

ד. וועידת הפסגה מצרים - ישראל באיסמעיליה (25 דצמבר 1977)

רקע

הסכם הביניים שנחתם בין מצרים וישראל בספטמבר 75, יועד להיות בתוקף ל- 3 שנים (עד ספט' 78). סאדאת הקדים המועד ביוזמה משלו. וב- 9 לנובמבר 77, נאם בקהיר על אפשרות של הסכם עם ישראל וב- 19 לנובמבר 77 ביקר בישראל, נפגש עם בגין (שהתמנה כרוה"מ ישראל ביוני 77), ונשא דברים בפני כנסת ישראל, והצהרתו – "no more war" הרשימה בישראל ובעולם. אך היה מי שלא האמין – הרמטכ"ל מוטה גור, ותגובתו הביאה, בהמשך, למידור צה"ל מהרב שיח- המדיני שהתקיים.

במהלך חודש דצמבר 77, התקיימו דיונים ומהלכים מדיניים, בין ישראל וארה"ב, ובין ארה"ב למצרים ובממשלת ישראל עצמה. מבחינת ישראל, נקבע כי ההסכם עם מצרים צריך לכלול:

- * הסכם שלום מלא, בו יכוננו יחסים דיפלומטיים מלאים;
- * ישראל תיסוג מסיני – מצרים עד הגבול הבינ"ל ביניהם, בשני שלבים משך 5 – 3 שנים;
- * לפלשתינאים, תינתן אוטונומיה ברצועת עזה, יהודה ושומרון. המועצה המנהלית הפלשתינאית תמוקם בבית-לחם (ללא הגדרת גבולות וריבונות). כאשר כוונת רוה"מ - בגין, להכיל, מאוחר יותר את הריבונות הישראלית על כל שטחי איו"ש). תכנית זו הוכנה בסיוע היועץ המשפטי לממשלה א.ברק. וכן-
- * ישראל תזדקק לסיוע אמריקאי, במיוחד בכל הקשור למשמעויות הנובעות מהנסיגה מסיני, כולל סיוע בהקמת התשתיות ושדות-התעופה (שפעלו בסיני) בתחום ישראל.

רוה"מ בגין הציג, בראשית חודש דצמבר 77, את עמדת ישראל ביחס להסכם עם מצרים בסיני והבהיר כי ישראל מוכנה לצעד המדיני שהוצע, וכן הציג את תכניתו – למתן האוטונומיה לפלשתינאים. תכנית זו לא תאמה את עמדת ארה"ב שהתנגדה לחלוטין לקיום הריבונות הישראלית על כל שטחי איו"ש. עמדה זו של ארה"ב והחשש מהצגת עמדה זו בפני המצרים, הביאה את רוה"מ בגין, לנהל את הנושא בצורה שונה וזהירה.

לאור הרקע של הדברים, כפי שהוצגו לעיל, ניתן היה לסכם על צעד משלים לביקור סאדאת בישראל, ע"י ביקור בגין (עם משלחת ישראל) במצרים, שבו ניתן יהיה להציג התקדמות מעשית – טכנית – הצהרתית בין הצדדים, שתתבסס על ההבנות שהושגו בביקור סאדאת בישראל ועל ההבנות המדיניות שהושגו, בין הצדדים, במהלך חודש דצמ' 77. מכאן ההחלטה לקיים ועידת פסגה בעיר איסמעיליה, על גדות התעלה, ב- 25 לדצמבר 1977.

הביצוע של הפסגה

תכנית הפסגה כללה החלקים הבאים:

- מפגש הצמרת של משלחות מצרים וישראל;
- ארוחת צהרים, לכלל משתתפי המשלחות (למשתתפי מפגש הצמרת – ארוחת נפרדת);
- מסיבת עיתונאים להצגת ההבנות וההסכמים שהושגו בפסגה זו ע"י שני הצדדים.
- להלן ינתנו עיקרי הדברים, בצורה תמציתית, כפי שהדברים נרשמו אצלי ומהזכרון.

*** מפגש הצמרת –**

המפגש התקיים בחדר קטן יחסית, סביב שולחן גדול. מצד אחד ישבה המשלחת המצרית עם – סאדאת, מובארק (סגנו), ראש הממשלה, שר ההגנה, היועץ המשפטי; בצד השני, ממול, ישבה המשלחת הישראלית – במרכז – רוה"מ מ.בגין, מימינו ישבו – מ.דיין שרה"ח, אהרון ברק – היועץ המשפטי של הממשלה, משמאל לבגין ישבו – ע.ויצמן שר הביטחון, ואלוף הרצל שפיר – אלוף פיקוד הדרום (למעשה במקום הרמטכ"ל שלא הוזמן).

הנושאים לדיון, כפי שנקבעו, למפגש הפסגה :

--- דברי פתיחה ע"י סאדאת ובגין ;

דיון (למעשה קביעה מוסכמת) על הקמת שתי וועדות-עבודה, האחת - לנושא המדיני, עם שרי החוץ של ישראל ומצרים; השנייה - לנושאי ביטחון וצבא, עם שרי ההגנה/הביטחון של מצרים וישראל.

--- דיון בנושא האוטונומיה לפלשתינאים (הנושא בו צריך היה לדון בפסגה).

< דברי הפתיחה :

= **סאדאת** פתח בדברי ברכה. ציין את החשיבות של השתתפות בגין במפגש זה, ואת התרומה שלו להצלחת המו"מ. והוסיף שאם לדוגמא בן-גוריון היה כאן, הדברים היו ודאי שונים וקשים יותר. בהמשך כצפוי, חזר על ההבנות המדיניות שהושגו (כמפורט ברקע לעיל), כבסיס להסכם השלום הצפוי. **בגין** פתח אף הוא בדברי ברכה, ולהפתעתי הרבה התייחס לדברי סאדאת על ב.ג. והגיב – תיאר את ב.ג. כמקים המדינה, כמדינאי אמיץ וישר והוסיף כי לו אין ספק, שאם ב.ג. היה כאן, הוא היה עושה הדברים וודאי טוב ממנו. לאחר מכן, גם הוא אמר את המצופה על ההבנות והציפיות להסכם השלום.

< הקמת שתי הוועדות :

הראשונה - המדינית, בראשות שרי-החוץ; השנייה - הביטחונית-צבאית בראשות שרי הביטחון/ההגנה. הדברים סוכמו טכנית – עניינית, למעשה ללא דיון מיוחד.

< הדיון בנושא האוטונומיה לפלשתינאים :

- סאדאת פתח באמירה שהנושא חשוב למצרים והן לעולם הערבי. והוא יודע שגם בישראל רואים את הנושא כחשוב וככזה המחייב מתן פתרון. וביקש מבגין להציג את עמדת ישראל. – בגין התחמק למעשה מקידום דיון בנושא. הוא חשש להציג עמדתו – תכניתו האמיתית (במיוחד נושאי הגבולות, החלת הריבונות על כלל שטחי איו"ש, ומיקום המועצה הפלשתינאית בבית-לחם). הוא רצה לקדם ההסכם בין ישראל ומצרים, ולדחות המאבק בנושא הפלשתינאי למועד מאוחר יותר. וסאדאת נראה נבוך. הוא שוב חזר והפציר בבגין להציג את עמדת ישראל, הזיע וביקש מים. (אני, בגלל המידור של צה"ל מהתהליכים המדיניים שהתקיימו, לא ידעתי אז את עמדת ותכנית בגין בנושא הפלשתינאים). העברתי פתק לעזר ויצמן שישב מימיני, וכתבתי – מוטב לנו לדון כאן ועכשיו בנושא הפלשתינאי עם סאדאת, מאשר מאוחר יותר עם נציגיו. כי הסיכויים להגיע להישגים, בדיון עם סאדאת, המעוניין להגיע להסכמים כאן, יהיו טובים יותר. על פתק זה ענה לי עזר – בגין רוצה להקים ועדה מיוחדת שתדון בנושא בראשות השר בורג. הוא לא רוצה לדון בזאת כאן. ושקט בחדר. הייתה תחושה בהחלט לא נעימה בחדר, אך סאדאת כמארח המפגש, חייב היה לוותר. וסוכם - הנושא הפלשתינאי יידון ע"י וועדה נוספת שתוקם, מבחינת ישראל – בראשות השר בורג.

-- האם היה זה משגה לא לדון בנושא האוטונומיה עם סאדאת? להערכתי כן, זה היה משגה. סאדאת ראה בנושא האוטונומיה חוב (אולי שפתים) לעולם הערבי, כולל במצרים. הוא בהחלט יכול היה להיות גמיש, במידה וניתן היה להציג לו פתרון פשוט וענייני (ללא גבולות וריבונות), **המפרט מה הפלשתינאים יקבלו באוטונומיה במעין הסכם – מסגרת (ולא מה ימנע מהם)**. בתקופה זו, המצב והלכי הרוח בארצות ערב וכן אצל הפלשתינאים (שבהחלט חששו שישארו ללא כלום) היה כזה, שכל **פתרון מידי, עכשוי**, בתחום האוטונומיה (שישולב עם ההסכם בין ישראל ומצרים) – היה יכול להיות מעשי, ותקדים היסטורי להמשך.

< האווירה :

- הייתה זו פגישה ראשונה של הצדדים בהרכב זה. ובאופן טבעי היא הייתה מתוחה. לא עויינת אך בהחלט לא חופשית או רגועה. זו לא הייתה פגישה אישית אינטימית. מכל הנוכחים דברו רק שנים – סאדאת ובגין. האירוע שקרה בדיון על נושא האוטונומיה, לא הוסיף לאווירה נוחה. אני מניח כי אי-נוחות שאני חשתי בהעדר הדיון, חשו עוד נוספים הן בצד הישראלי ובוודאי בצד המצרי.

– יחד עם זאת, בהחלט ניתן לומר, כי בהתייחס להסכם הצפוי בין מצרים לישראל, **כל משתתפי פסגה זו יצאו בהרגשה שאכן הצדדים הולכים לקראת שלום**.

* **ארוחת הצהריים** למשתתפי מפגש הצמרת :

- להפתעתי, לקראת הארוחה קבלתי הודעה כי אני לא אשתתף (ובהמשך נודע לי) כי במקומי יהיה - מר נסים גאון מג'נבה (בעל הון. מקורב למ.בגין). אודה כי אישית, לא ראיתי את גאון באיסמעיליה ואינני יודע האם אכן השתתף בארוחה (אך אני מניח, כי בנושא זה ובמקום בו היינו, לא היו מוסרים לי מיידע שגוי).

– לאחר שובינו לישראל כתבתי לרוה"מ- בגין , מכתב אישי, בו כתבתי כי ברור היה לי שמאחר והרמטכ"ל לא שותף במפגש פיסגה זה, נבחרתי אנכי כאלוף פיקוד דרום, להשתף בפסגה כנציג צה"ל. הרחקתי מארוחת הצהריים , לטובת "אזרח מקורב", פגעה למעשה בצה"ל. לא קבלתי מענה למכתבי , ולא התפלא באם בלשכת רוה"מ/ המזכיר הצבאי , החליט לא להראות המכתב לרוה"מ ואף לא לענות לי.(כך חשבתי אז. היום אני יודע כי קרה אחרת. הוא ראה את מכתבי וחשב שאין זה ראוי שקצין בדרגתי יכתוב כך לרוה"מ).

*** מסיבת העתונאים :**

בנפרד, באולם קולנוע, קויימה מסיבת עתונאים. בהשתתפות המשלחת הישראלית כולה , המשלחת המקומית המצרית , ועיתונות מוזמנת. הן סאדאת והן בגין הציגו את עיקרי הדברים שהוצגו במפגש הפסגה , סאדאת הוסיף דברים בהקשר לפתרון הנדרש , לדעת מצרים , עם הפלשתינאים . דברים שלא נאמרו במפגש הפסגה. לאחר מכן עזבה משלחת ישראל את מצרים.

סיכום המפגש -

האם מפגש הפסגה השיג את מטרתו , לשני הצדדים ? ניתן לסכם שבהכללה התשובה חיובית. ישראל השיגה מבוקשה - שנסיגתה מכל סיני-מצרים תעשה תמורת הסכם שלום מלווה בהצהרה מצרית ברורה – "no more war" , כולל יחסים דיפלומטיים מלאים ; הנסיגה תיעשה בשני שלבים משך 3-5 שנים ; ישראל תקבל סיוע צבאי אמריקאי (כולל בנית שני שדות-תעופה בישראל) ; הנושא הפלשתינאי – נשאר פתוח, ובשלב זה ללא מחויבת מגבילה. מצרים השיגה מבוקשה - שישראל תיסוג מכל סיני , עד הגבול הבינלאומי ביניהם ; כל ההתיישובות האזרחיות הישראליות (כולל ימית) תפונה ממצרים ורצועת עזה ; תעלת סואץ תופעל ללא סיכון מישראל ; יחסי מצרים – ארה"ב יתרחבו , סיכוי לקבלת סיוע אמריקאי , אזרחי וצבאי.

הערכת, לסיכום - אין לי ספק שמצרים וישראל צועדים לקראת הסכם שלום אמיתי. מבחינת הפלשתינאים , לדעתי, החמיצה ישראל אפשרות לבחון השגת אוטונומיה לפלשתינאים , בחסות והסכמת המצרים , שתהיה נוחה לישראל (ותבוצע במקביל להסכם השלום עם המצרים). בהנחה של קיום הסכם שלום בין הצדדים , בטווח הקרוב והבינוני, **"הכרח לבחון את היקף הסד"כ המתוכנן של צה"ל בתר"ש "אתגר" ו-"מטמון" , ולהחליט מה ניתן לעכב/לדחות ביצוע , או לקצץ בהיקף הסד"כ ולחסוך תקציב ניכר.**

* * *